

13. Конкурентне середовище та перспективи розвитку ринку тютюну в Україні

Тарас Ткаченко , Людмила Штанько

Національний університет харчових технологій

Вступ. Україна має сприятливі агрокліматичні умови для вирощування тютюну, зокрема, у 80-х роках минулого століття площі земель, на яких вирощували зазначену культуру, склали близько 25 тис. га. Протягом останніх років обсяги вирощування тютюну мали динаміку до скорочення. Протягом останніх п'ятнадцяти років випуск тютюнових виробів в Україні відбувається переважно на базі імпортованої сировини, тоді як, обсяги імпорту в середньому в 10 разів перевищують експорт тютюну з України. Галузь виробництва цигарок в Україні має 240-літню історію, що обумовлює наявність у країні розвинутої виробничої бази та інфраструктури, а також забезпеченість спеціалізованими кадрами. Тому розгляд перспектив розвитку ринку тютюну в Україні є актуальним.

Матеріали і методи. Дослідження побудоване на статистичних даних, матеріалах вітчизняних та зарубіжних науковців, даних харчових підприємства України. Дослідження здійснено використанням методів аналізу і логічного узагальнення.

Результати. Експерти тютюнового ринку прогнозують збереження рівня виробництва цигарок в Україні на рівні 110-120 млрд. одиниць на рік. Збільшення вітчизняного виробництва можливе лише за умови росту їх експорту, оскільки внутрішнє споживання вже протягом значного періоду часу залишається сталим.

Попит на тютюнові вироби і надалі тяжітиме до організованих місць продажу тютюнових виробів, а в його структурі зростатиме частка більш дорогих цигарок. Тому, конкуренція між існуючими виробниками-лідерами ринку в майбутньому посилиться.

Загалом, ринок тютюнових виробів в Україні має багатолітню історію, тому попит на нього є сформованим і стабільним впродовж значного періоду часу. Коливання попиту залежать переважно від зміни кількості населення країни. Протягом останніх років обсяг українського ринку тютюнових виробів оцінюється на рівні 90-92 млрд. одиниць, тоді як обсяги виробництва коливаються в межах 110-120 млн. одиниць. Решта - експортується, при чому переважно нелегально, оскільки обсяги легального експорту не перевищують 6% від загальної величини виробництва.

У сфері випуску тютюнових виробів конкуренція на ринку є значною, однак вона зосереджена переважно між п'ятьма найбільшими компаніями - світовими лідерами виробництва цигарок, які приватизували найбільші українські тютюнові фабрики. Конкуренція між зазначеними виробниками на українському ринку має тенденцію до загострення, оскільки за рахунок збільшення доходів населення, темпи росту споживання цигарок у натуральному вимірі зменшуються (у всьому світі існує обернена залежність між зазначеними факторами). При цьому, споживачі з більшим доходом починають переходити на цигарки інших категорій, тому компанії-виробники отримують можливість конкурувати за нових споживачів. Збільшення доходів населення також впливає на культуру купівлі тютюнових виробів, тому протягом останніх років частка вуличної торгівлі в структурі реалізації зазначених товарів має чітку тенденцію до скорочення.

Через специфічність кінцевого продукту тютюнової галузі, вона підлягає

значному впливу державного регулювання, спрямованого переважно на зменшення споживання цигарок. Однак, активність держави в цьому напрямку обмежується тим, що податкові надходження від тютюнової сфери є важливим джерелом наповнення бюджету.

Основною конкурентною перевагою на ринку реалізації тютюнових виробів є наявність прямих договорів постачання з виробниками цієї продукції. При цьому, провідні виробники тютюнової продукції надають перевагу співпраці з тими контрагентами, які можуть забезпечувати значні обсяги реалізації.

ТзОВ «Вест-Тобакко-Груп» має достатні обороти, щоб бути офіційним дистриб'ютором всіх найбільших виробників тютюнової продукції. Це в результаті дає йому ряд суттєвих переваг порівняно з конкурентами, в тому числі цінових (оскільки вартість продукції у виробників варіюється в залежності від обсягів закупівлі).

ТзОВ «Київ-Захід» займається оптовою та роздрібною торгівлею тютюновими виробами, алкогольними напоями, продовольчими та непродовольчими товарами а також є дистриб'ютором ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.». ТзОВ «Київ-Захід» має власну роздрібну мережу та здійснює оптові відвантаження зі складу у м. Червонограді.

ТзОВ «Волинь-Табак», діяльність якого зосереджена у Львівській та Волинській областях, має власний автомобільний парк, що дозволяє йому здійснювати великооптові поставки. Власна роздрібна мережа зазначеної компанії є незначною і представлена переважно критими кіосками та одним супермаркетом.

ТзОВ «Галицький торговий Дім» є дилером двох виробників цигарок та дистриб'ютором ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.». При цьому діяльність підприємства побудована таким чином, що власної роздрібною мережі воно не має, а надає послуги з доставки товарів.

ТзОВ «Прикарпатський торговий дім», що працює лише на ринку Івано-Франківської області, де має розгалужену структуру філій та займає близько 75% ринку цього регіону. Компанія має дилерські угоди з усіма найбільшими виробниками тютюнової продукції України а також володіє потужним автопарком.

Висновки. : Український тютюновий ринок є одним з найбільш конкурентних та динамічних серед національних ринків тютюнової продукції. На ньому представлено близько 100 бренд-сімей і понад 350 найменувань сигарет, що свідчить про широкий вибір пропозицій і високий рівень конкуренції. Динамічність ринку визначається наявністю великої різноманітності сигаретних форматів, частина з яких активно ростуть. Все більшу популярність набирають сучасні формати сигарет - Super Slims, King Size Super Slims, а також Slims і зовсім нові формати Queen Size та Ultra Sloms. За останній рік їхня сукупна частка збільшилася на чверть і сьогодні становить 20%. У 2013 року річний обсяг ринку скоротився на понад 6,9% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Головна тенденція тютюнового ринку в Україні останніх років - падіння обсягів легального ринку.

Література

1. Орловська Ю. В. Світовий досвід конкурентоспроможності підприємства на основі стратегії інтернаціоналізації / Ю. В. Орловська, Г. В. Дугінець, Р. А. Алієв // Економічний простір. – № 74. – 2013.